

EEN STERKE CIRCULAIRE REGIO FOODVALLEY

Ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden in de Regio Foodvalley maken werk van een circulaire economie! Een economie waarin afval niet meer bestaat en grondstoffen weer worden ingezet in de keten. Waarin energie en producten hernieuwbaar zijn. Waarin menskracht, goederen en diensten optimaal worden benut. Partijen werken samen aan circulaire innovaties en verdienmodellen. Op naar een sterke circulaire regio. Laat u inspireren door het Living Lab Regio Foodvalley Circulair!

‘WE MOETEN ERVAN AF DAT IEDEREEN VOOR ZICHZELF WERKT EN DENKT’

Duurzaamheid en circulariteit worden regionaal, nationaal en ook in Europa steeds belangrijkere agendapunten. En dat is ook noodzakelijk, stelt Jan Jonker, professor Duurzaam Ondernemen aan de Radboud Universiteit in Nijmegen. Jonker ziet positieve bewegingen binnen de verschillende transitie naar een circulaire maatschappij en economie, maar er zijn nog grote stappen te maken. Het is cruciaal om nieuwe business modellen te starten voor de circulaire economie.

Jonker is bedrijfskundige, hoogleraar duurzaam ondernemen gespecialiseerd in nieuwe businessmodellen. Op 1 september sprak hij de nationale Duurzame Troonrede 2020 uit. Ook was Jonker keynote speaker tijdens de digitale Living Lab Day in november. Daar zei hij dat bij toekomstbestendig ondernemen nieuwe businessmodellen onmisbaar zijn. Het doel is om de dominante lineaire economie snel achter ons te laten en om te bouwen naar een circulaire economie.

Zijn we al goed op weg?

“We hebben met z’n allen het concept circulair werken en denken inmiddels verkend. We hebben nu ontdekt dat het een issue is. Het staat geagendeerd op nationale, regionale agenda’s en in Brussel. De grote opgave is hoe we van een dominante lineaire economie met de huidige businessmodellen, fiscaliteit, administratie, afschrijvingstermijnen, overgaan in duurzame en circulaire economie. Dat lukt alleen als we het gaan verankeren in businessmodellen. We hebben een transactiemaatschap-

pij. Alles wat we doen zetten we om in transacties. Overal waar je komt. In die maatschappij hebben we duurzaamheid naar buiten gegooid. Kosten die gemaakt zijn, worden niet in de prijs meegenomen. We moeten starten met die kosten in de prijzen mee te nemen. Dat is één kant van het verhaal. We moeten af van het take-make-waste verhaal. We moeten zo gaan organiseren dat we daarmee kringlopen opzetten. Daarin moeten we dan de waarde van producten, onderdelen en grondstoffen in een kringloop houden. Wanneer je dat goed kunt doen, zet je de wereld op zijn kop.”

U sprak al eens over de logica van waarde veranderen. Wat bedoelt u daarmee?

“Onze huidige logica is een uitknijplogica. We knijpen mensen uit, de grondstoffen en de natuur uit. We vervuilen onze wereld. We betalen niet de reële kosten die we maken. Als we de logica veranderen van ‘ik heb een bedrijfje en alles draait om mijn boekhouding, om mijn winst en verlies’ naar collectief

samenwerken, dan is dat al een grote stap. Daarna moeten we kijken hoe we aan collectieve waarde behoud kunnen doen. Daar zitten grote opgaves: logica van waarde creatie en waarde behoud. Dat zijn de sleutelwoorden. Je kunt op twee manieren naar deze huidige tijd kijken. Ten eerste: we praten inmiddels vijf jaar over circulair ondernemen, maar er gebeurt nog steeds niet veel. Ten tweede: het is positief dat we de discussie over een circulaire economie prominent op de agenda hebben staan. Dat geeft hoop. Maar daarmee zijn we er nog niet.”

Hoe kijkt u naar de huidige lineaire economie?

“We zijn materiaal verslaafd, grondstof verslaafd, olie verslaafd. We hebben sinds de jaren zestig een soort beeld ontwikkeld dat alles onbeperkt voorradig is. Vervuiling doet er niet toe, lijkt het. Doordat we dit met zoveel mensen doen zitten we nu in een economie die zich tegen ons keert. Dat maakt het heel lastig. Er zijn bovendien ook nog luid roepende, arrogante mensen die dat nog eens ondersteunen. We hebben door een meneer in Amerika het summum bereikt van dat de waarheid er niet toe doet. Dan gaan we weer boren in Alaska. Lang leven de economie. Het is weggelaten en heel korte termijn denken. Premier Rutte is de proponent dat de markt dit soort kwesties wel oplost. Dat is onzin. De markt lost het niet op. Daar heeft de markt geen interesse in. We zien nu wel bedrijven die al doelen stellen voor 2040 en 2050. Zo van, dan zijn we 65 procent CO2 neutraal. Ik vind het heel moeilijk te begrijpen waar dat vandaan komt. Het is zo ver weg, wie weet dan nog wat er in 2020 is besproken. Je hebt nu Vattenfall met die mooie boodschap: ‘fossielvrij in één generatie’. Dat bekt fantastisch,

maar waar staat dat voor? Wat is fossielvrij in één generatie en wat betekent één generatie? De overstap naar een circulaire economie vergt een radicale omslag. Er is inmiddels wel nieuwe wetgeving voor wasmachines met betrekking tot energiebesparing, maar vreemd genoeg niet voor waterbesparing. En waarom plakken we er niet sterren op voor circulariteit? Nu pakken we de thema's heel versnipperd aan.”

U noemde de coronacrisis een blessing in disguise voor circulair ondernemen. Heeft de coronacrisis een versnellende of vertragende werking bij circulair denken en ook ondernemen?

“Heel veel bedrijven worden nu gesteund omdat ze anders failliet gaan. De vraag is welke bijdrage dat levert aan duurzaamheid. Kijk naar KLM en de rechtszaken van Greenpeace. Ik was eerder dit jaar nog een beetje opgewekt, dat de crisis een moment zou zijn om de koers te verleggen. Er wordt nu weer te vaak teruggekrabbeld. We zijn miljarden euro's aan het uitgeven om te behouden wat we hadden. Dat levert uiteindelijk niets op en dat is een pijnlijke constatering. We kijken in onze dagelijkse portemonnee in plaats van naar toekomstige verdiensten. En de steun houdt een keer op. Maar ondernemers moeten nu ook niet denken: ik ga in mijn eentje een waterstofkstation beginnen en dan maar kijken wie zich erbij aansluit. Als je zo'n idee hebt, moet je onder meer in gesprek met een transporteur die wil investeren in waterstofwagens. Er moet van alles op gang komen om een kans van slagen te hebben en dat is meer dan het bouwen van een waterstofkstation. Je moet een kringloop organiseren met alle oude en nieuwe aandeelhouders en daardoor een systeem starten. We moeten ervan af dat iedereen voor zichzelf werkt

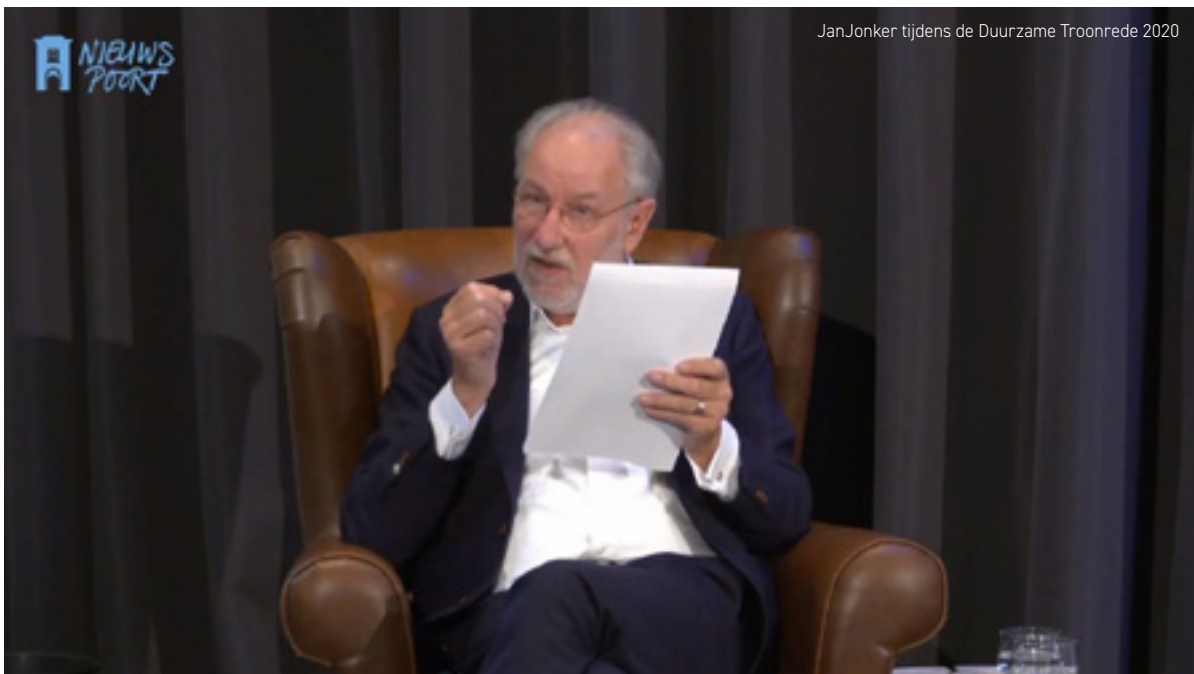
en denkt. We moeten samen de handen ineen slaan, sector overstijgend.”

Hoe kijkt u naar de rol van Living Lab Foodvalley op weg naar een circulaire economie

“Ik ben heel positief over de regionale ontwikkelingen. En het is ook niet alleen kommer en kwel. De Living Labs, zoals in de Foodvalley, maar ook in Friesland en Flevoland, zijn voorbeelden van hoe we ons kunnen organiseren met het bedrijfsleven, onderwijs en overheid. We moeten samen tot nieuwe collectieve businessmodellen komen. Daarin werken we samen aan creatie van collectieve waarde. We moeten eigenlijk leren dat gelijk op grotere schaal gaan doen. En ook sneller dan nu gebeurt. De fase van alle friemel en fruntnik pilots is nu echt wel voorbij.”

Wat heeft u als professor aan de Radboud Universiteit gemerkt van hoe jongeren omgaan met de transitie naar een circulaire economie en hoe zij erover denken?

“De belangstelling voor circulair ondernemen en duurzaamheid is enorm toegenomen in de laatste jaren. We hebben nu ook hbo-opleidingen circulaire economie. Er zitten colleges vol met honderden studenten. Ik kom nog vaak oud-studenten tegen die bezig zijn met duurzaamheid. Dat is dus een heel positief teken. Ik hoop dat er de komende jaren nog honderden studenten doorstromen in de maatschappij en elk een kleine impact hebben op de transitie naar een circulaire economie. We hebben hen hard nodig, net als ondernemers in de regio, nodig om een goede organisatiestructuur op te zetten die de weg vrij maakt voor transitie.”

LIVING LAB REGIO FOODVALLEY CIRCULAIR

‘ALLEEN GA JE SNELLER, MAAR SAMEN KOMEN WE VERDER’

In de Regio Foodvalley wordt veel aandacht besteed aan circulair ondernemen. Een drijvende kracht achter veel duurzame initiatieven is het Living Lab Regio Foodvalley Circulair. Deze organisatie stimuleert en verbindt ondernemers die zich sterk willen maken voor een innovatieve en duurzame toekomst. De Versnellingskamer vormt het dagelijks bestuur van het Living Lab Regio Foodvalley Circulair en wil de overheid, onderwijs en ondernemers koppelen om circulaire plannen tot een succes te maken.

Met voorzitter Mariska de Kleijne (directievoorzitter Rabobank Vallei en Rijn), vicevoorzitter Wim Werkman (vicevoorzitter van de FOV Regio Foodvalley), Marco Verloop (wethouder gemeente Veenendaal) en Rien Komen (College van Bestuur AERES) zijn de drie O's (overheid, onderwijs en ondernemers) sterk vertegenwoordigd in de Versnellingskamer van het Living Lab Regio Foodvalley Circulair.

Zij willen toe naar een toekomstbestendige en volhoudbare economie waarin circulair ondernemen de gewoonte is. Circulair ondernemen is een kansrijke basis voor nieuwe businessmodellen. Circulair ondernemen is investeren in duurzame winst. Na twee jaar Living Lab Regio Foodvalley Circulair maken wij de balans op met de Versnellingskamer en wij werpen alvast een blik op de toekomst.

Living Lab Regio Foodvalley Circulair is nu twee jaar actief. Hoe staat het er nu voor met de circulariteit in de regio?

Wim Werkman: “We merken dat steeds meer ondernemers ons weten te vinden en nadrukkelijker bezig zijn met circulair ondernemen. Dat is een positieve ontwikkeling. En een noodzakelijke. Veel ondernemers dealen met de coronacrisis en velen het zwaar. Maar in deze tijd moet je als ondernemer ook nadenken over de koers voor de toekomst. Als je in jouw ondernemingsplan niet over circulariteit

(Van links naar rechts): Bart Steman (secretaris programmabureau), Herman van Rijnbach (beleidsmedewerker gemeente Veenendaal, adviseur Versnellingskamer), Marco Verloop (wethouder Veenendaal), Holmer Doornbos (strategisch adviseur van Regio Foodvalley, adviseur Versnellingskamer), Carolien Huisman (programmamanager Living Lab), Mariska de Kleijne (directievoorzitter Rabobank Vallei en Rijn, voorzitter van de Versnellingskamer), Rien Komen (College van Bestuur AERES), Wim Werkman (vicevoorzitter van FOV Regio Foodvalley, vicevoorzitter Versnellingskamer).

spreekt, dan bestaat jouw bedrijf over vijftien jaar niet meer. De meest succesvolle ondernemingen van dit moment hebben goed nagedacht over circulair ondernemen. Bij het gunnen van opdrachten en bij aanbestedingen wordt steeds meer een visie op duurzaamheid meegenomen. Wanneer je als bedrijf daarin niet meegaat, vis je uiteindelijk achter het net.”

Wat houdt het Living Lab eigenlijk in en welke rol speelt de Versnellingskamer in de organisatie?

Marco Verloop: “Het Living Lab is een samenwerking tussen het onderwijs, ondernemers en overheid. De naam zegt het al: we vormen met ons netwerk een levend laboratorium waarin we samen nadenken en praten over circulariteit en plannen uitwerken tot experimenten. We willen de praktijk verrijken met de kennis en omgekeerd. Zo maken sectoren elkaar sterker. Wij vormen als Versnellingskamer het dagelijks bestuur dat ervoor zorgt dat de financiële verantwoording in orde is en wij spelen een coördinerende rol binnen de Living Lab. Bij ons komen de lijntjes van de drie O's samen. Er is in de regio veel behoefte aan contact, netwerken en uitwisselen van goede voorbeelden. Dat willen wij faciliteren.”

Hoe gaat dat tot nu toe?

Rien Komen: “We zijn heel slagvaardig en werken doelgericht samen met meer dan vijftig founders en partners. Ook in een voor veel mensen moeilijk jaar blijven we inzetten op circulariteit. Door de hoge opkomst bij onze evenementen, nu ook digitale bijeenkomsten, merken we hoezeer duurzaamheid leeft in de Regio Foodvalley. De partijen die ons al hebben gevonden zijn heel betrokken. We merken ook dat meer bedrijven elkaar inspireren en enthousiasmeren om aan te sluiten bij ons Living Lab.”

Mariska de Kleijne: “Het Living Lab-programma is één van de projecten uit de Strategische Agenda 2015-2019 van Regio Foodvalley en we zijn inmiddels twee jaar bezig. De tweede helft gaat starten, om in sporttermen te spreken. In de eerste helft hebben we samenwerkingen tussen onder-

wijs, ondernemers en overheid gestructureerd en inspirerende plannen uitgewerkt in bijvoorbeeld onze werkplaatsen. Dat zijn tijdelijke netwerken van ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden die aan de slag willen in de praktijk. Denk aan thema's als waterstof, voedselverspilling en bouw. De deelnemers komen uit verschillende sectoren en denken gezamenlijk na over creatieve, duurzame plannen voor circulair ondernemen.”

Wim Werkman: “We hebben onlangs een geslaagde online kickoff gehad voor de nieuwe werkplaats Waterstof. Na afloop kreeg ik veel positieve berichten van ondernemers uit de regio. Het succes zit in samenwerking van de drie O's. De rol van onderwijs moeten we ook echt benadrukken. Ook als we het hebben over de wenselijke ontwikkelingen voor de komende twee jaar. We moeten onderwijs nog meer inzetten voor onderzoeksvragen. De ondernemers kunnen nog veel meer opsteken van studenten dan ze op dit moment beseffen. Wij zijn er als Living Lab voor om bruggen te slaan.”

Rien Komen: “Een belangrijk onderdeel van het Living Lab is dat we experimenteren. Daarin mogen we ook fouten maken en gewaagde plannen uitproberen. Maar juist daardoor komen we steeds een stap verder. Veel jonge mensen brengen mooie, vernieuwende ideeën in. De populariteit onder de jongere generaties voor circulaire economie blijft toenemen.”

Zijn er plannen of initiatieven waar jullie naar twee jaar Living Lab trots op zijn?

Mariska de Kleijne: “In de hele regio zie je dat er steeds meer organisaties aan de slag zijn met circulair ondernemen. Dat op zichzelf is al een succes! De werkplaatsen zijn heel succesvolle initiatieven. Daar komen veel concrete, vernieuwende ideeën uit. De proeftuin Voedselverspilling is een mooi voorbeeld en de combinatie met Cirkelstad voor de werkplaats Bouw. Daarin blijkt hoe kort de lijntjes zijn in de Regio Foodvalley. Daar komen onderwijs, overheid en ondernemers samen en voeren we plannen uit in de praktijk.”

Marco Verloop: “In Veenendaal wordt een Integraal Kindcentrum (IKC), een school in combinatie met een kinderopvang, gebouwd. Dat hebben we als gemeente circulair aanbesteed. Daarbij wordt gekeken naar circulaire materialen en hoe ze hergebruikt kunnen worden. Daar denk je als overheid met bedrijven over na. Ik zie ondernemers in Veenendaal inspelen op circulariteit en hun kennis daarover delen in de regio. Het Living Lab speelt daarin de rol van verkenners en coördinator om dit te gaan organiseren.”

Wat zijn ambities voor de komende twee jaar van het Living Lab-programma?

Wim Werkman: “We hebben extra geld tot onze beschikking door de MKB-deal en van de Provincie Gelderland. Het doel is om de bestaande werkplaatsen te versterken, nieuwe werkplaatsen te starten en een nog sterkere koppeling met het onderwijs te maken. We willen daar matchmaking doen tussen aanbod en vraag. We willen nog meer circulaire projecten opstarten, zoals de werkplaats Industrie. We hopen in de komende periode meer ondernemers als partner te verwelkomen bij het Living Lab. Dat maakt de keten sterker, de werkplaatsen nog inspirerender en dan doen we nog meer kennis op voor circulaire thema's. Alleen ga je sneller, maar samen komen we verder.”

Doe mee en word partner!

Circulair ondernemen is geen utopie meer, het levert inmiddels nieuwe businessmodellen op die kansen bieden. U vindt op onze website www.regiofoodvalleycirculair.nl meer informatie over o.a. de werkplaatsen, onze activiteiten en organisatie. Bij onze voorlopers vindt u verhalen van ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden over hun bijdrage aan een duurzame economie. Via www.regiofoodvalleycirculair.nl/partner-woorden ziet u al onze partnerschapen en een overzicht van al onze founders en partners.

TEKA GROEP WIL POSITIEVE VOETAFDRIJK ACHTERLATEN

‘IK GELOOF NIET IN ONDERNEMEN OP DE KORTE TERMIJN’

De TeKa Groep is een van de ‘founders’ van Living Lab Regio Foodvalley Circular. Eigenaar Timo Krufft hecht veel waarde aan circulaire thema’s binnen zijn onderneming, één van de grootste spelers in de Nederlandse evenementen- en congresbranche. Jaarlijks organiseert de TeKa Groep, dat ruim twintig evenementenlocaties exploiteert, zo’n 1.800 events voor een brede doelgroep: van particulieren tot mkb-bedrijven en van overheden tot multinationals. Krufft merkt dat het Living Lab Regio Foodvalley Circular een aanjagende functie heeft om ondernemers te inspireren.

32 Net als elke ondernemer had Krufft zich met de TeKa Groep iets heel anders voorgesteld van 2020. Sinds de corona-uitbraak heeft ook de snelgroeiende exploitant van evenementenlocaties iedere dag weer te maken met de coronamaatregelen. Toch blijft Krufft positief gestemd en kijkt hij ook vooral naar de lange termijn voor de TeKa Groep. Die visie helpt de onderneming door deze coronaperiode, stelt hij.

“We hebben in onze branche een enorme klap gehad, maar we overleven nu dankzij onder andere de lage kosten van onze energie neutrale panden. We zijn jaren terug gestart met ons sterk te maken voor circulair ondernemen en dat betaalt zich nu letterlijk uit. Bij de bouw van onze panden hadden we veel aandacht voor circulariteit. Circulair ondernemen heeft ook een sterk verdienmodel, ik weet niet of iedereen dat beseft. Je zet in op een langetermijnvisie die uiteindelijk geld oplevert. Als je een energie neutraal gebouw neerzet, levert dat meer op dan een vervuilend gebouw. Zo simpel is het”, verklaart Krufft.

“Als ondernemer werk je aan kostenbesparing, waardoor je winst boekt en meer bestaansrecht hebt. Als je als ondernemer alleen naar de korte termijn kijkt en daarnaar handelt, staat je vroeg of laat je hoofd. Bovendien wil je toch iets betekenen voor de latere generaties? Ik vind het belangrijk om een positieve voetafdruk op

de wereld achter te laten. Dat hoort ook bij een gezonde onderneming. Maar niemand kan een circulaire economie alleen opstarten. Daar komt het Living Lab om de hoek kijken”, aldus de succesvolle ondernemer uit Barneveld.

CIRCULAIRE PUZZEL

De TeKa Groep is als founder betrokken bij de initiatieven en bijeenkomsten van het Living Lab. “Het Living Lab helpt om bewustwording over circulariteit te bevorderen en ook creativiteit op te wekken. Bij de bijeenkomsten en op de werkplaatsen zetten andere deelnemers je aan het denken. Dat levert verfrissende ideeën en invalshoeken op. Soms zit je als ondernemer in een bepaalde tunnelvisie. En we zijn soms ook wat eigenwijs, hè? Het is goed om ervaringen te horen uit andere sectoren. Dat motiveert ook om zelf te blijven nadenken. Iedereen vormt een puzzelstuk in de circulaire puzzel.”

“Als ondernemer ben je een radertje in het geheel, maar als meerdere radertjes op gang komen, dan is versnelling mogelijk. Sommige ontwikkelingen en plannen moet je ook opschalen om uiteindelijk te laten functioneren. Ik geloof er niet in dat wet- en regelgeving aangepast moeten worden om zulke initiatieven van de grond te laten komen. Het begint bij een visie. Mensen moeten begrijpen waarom ze wat doen. We kijken nu heel anders naar de waarde van voedsel dan vroeger. We zijn de

aandacht kwijtgeraakt. Iedereen weet dat een tomaat tijd nodig heeft om te groeien of dat een stuk vlees niet drie jaar onderweg hoeft te zijn voordat het in de supermarkt ligt. Maar we willen alles snel en op het moment dat wij het willen. En alles moet er perfect uitzien. Uiteindelijk kun je beter één goed stukje vlees eten, dan tien stukjes zonder aandacht en smaak. Dat inzicht begint nu wel bij veel mensen te ontstaan. Je ziet ook steeds meer aandacht ontstaan voor lokaal eten. Wij zetten daar ook sterk op in binnen de TeKa Groep”, vertelt Kruft.

“We kijken al langere tijd naar hoe we ook klanten kunnen meenemen in onze denkwijze. Zo stellen we voor om zelf de menukaarten samen te stellen voor onze klanten. Daarop nemen we bijvoorbeeld de producten van dat seizoen mee. We zorgen er ook voor dat we producten hergebruiken. Zo zijn we op het idee gekomen van de buitenbeentjessoep. Dat hebben we ook op congressen geserveerd. Dat zijn soepen met ingrediënten die door een tuinder weggegooid zouden worden. Dat gebeurt al wanneer groente scheef groeit. Daarnaast hebben we zalm van de kaart gehaald. Waarom zouden we vis uit Noorwegen halen als we naar Flevoland kunnen voor een forel? Daarbij denk je ook weer aan het aandeel van transport.”

Voedselverspilling is een belangrijk thema waaraan Kruft met de TeKa Groep veel aandacht besteed. “We hebben zelf ook een kas in Ede staan waarin we bananen kweken. De Wageningen Universiteit doet daarin mee met onderzoek naar hoe bananen bijvoorbeeld met ziektes omgaan. Maar we kijken ook met een groep studenten naar hoe we de bananenschillen weer effectief kunnen hergebruiken.”

NIEUWE KANSEN EN UITDAGINGEN

Nadenken en werken aan circulair ondernemen stopt nooit, zegt Kruft. “Het is een reis die je maakt want ieder idee of initiatief levert weer nieuwe vraagstukken op. De ontwikkeling houdt nooit op. En circulair nadenken gaat niet alleen om energie besparen. Er zijn zoveel thema's die nog veel beter op elkaar afgestemd kunnen worden. Het belangrijkste blijft bewustwording: wat voor voetafdruk laat ik achter op deze wereld? Gewoontes die in vroegere generaties zijn ontstaan moeten we doorbreken. Mijn zoon van zes kijkt al anders naar de wereld dan ik op die leeftijd. Elke dag biedt weer nieuwe kansen en uitdagingen. De keuzes die wij twee jaar geleden hebben gemaakt, zouden we nu anders maken. Maar door keuzes te durven maken, leer je weer bij. En als je bereid bent om te leren kun je stappen vooruit zetten. Het mooie is dat je dat bij het Living Lab kunt doen met gelijkgestemden uit andere sectoren. Als ondernemer moet je goed nadenken waar je over tien jaar staat en of je jouw huidige koers kunt volhouden. Natuurlijk kon niemand de coronacrisis voorspellen en we zitten nu in een zware periode vol uitdagingen, maar het is goed om juist nu na te denken over wat een circulaire economie ons kan opleveren voor de lange termijn.”

ACV GROEP

‘HET LIVING LAB CREËERT EEN NETWERK WAARVAN IEDEREEN PROFITEERT’

ACV is de afval- en grondstoffeninzamelaar in de gemeenten Ede, Renkum, Renswoude, Veenendaal en Wageningen en sinds vorig jaar partner bij Living Lab Regio Foodvalley Circulair. Marc Veenhuizen, manager Beleid en Innovatie, stelt dat ACV zich sinds de oprichting in 1999 sterk maakt voor duurzaamheid, maar in het Living Lab worden zij door de andere partners weer geprikkeld door verfrissende discussies.

ACV ontstond ruim twintig jaar geleden toen de activiteiten voor de gemeenten Ede en Wageningen samengevoegd werden in één organisatie: Afvalcombinatie De Vallei. Later werden Renkum (2001) en Veenendaal (2008) en Renswoude (2020) toegevoegd. De missie van ACV is om opdracht gevende gemeenten, bedrijven en particulieren te ontzorgen wat betreft afval & reiniging en te opereren als de logische, regionale samenwerkingspartner.

Daarbij houdt ACV oog op duurzaamheid. “Duurzaamheid en circulariteit zijn containerbegrippen en we moeten ervoor waken dat dat niet zo blijft. Uiteindelijk kun je stap voor stap een circulaire ladder afgaan met termen als re-use, repair en recycling. Op dat gebied zijn wij al jaren vooruitstrevend”, vertelt Veenhuizen. “We zitten in op het hergebruik van grondstoffen, metalen, hout en papier. Maar ook GFT. Wanneer we dat hebben ingezameld laten we het vergisten en com-

posteren. Dat kan weer ingezet worden in de landbouw. We hebben een eigen kringloopbedrijf wat op de ladder nog weer belangrijker is. Een van de speerpunten waar wij nu op inzetten is voedselverspilling. In de discussie over hoe we dat kunnen verminderen en tegengaan, kan ACV als afvalwerker ook een prominente rol spelen. Dit is de hoogste sport op de ladder, refuse.”

Op de werkplaats Voedselverspilling van het Living Lab was Veenhuizen dan ook een zeer betrokken deelnemer. “Op het gebied van voedselverspilling willen wij ons sterk maken in de Regio Foodvalley. We hebben nu een project lopen in samenwerking met onder andere de Wageningen Universiteit (WUR) om te kijken hoe we voedselverspilling kunnen voorkomen. Daarbij gaat het onderzoek ook deels over het gedrag van mensen en waarom ze meer producten kopen dan ze daadwerkelijk ook consumeren”, aldus Veenhuizen.

De bijeenkomsten van het Living Lab bieden ACV en Veenhuizen vaak verfrissende inzichten. “Op de werkplaatsen kom je in gesprek met deelnemers uit andere sectoren die je op een andere manier naar processen kunnen laten kijken. Zo kun je van elkaar leren en elkaar inspireren. Loskomen van je eigen sector is goed om met een andere bril naar een bepaald thema of bepaalde ontwikkeling te kijken. Als ACV denken wij ook altijd na over hoe we onze werkzaamheden nog beter, duurzamer en slimmer kunnen inrichten en uitvoeren. Het Living Lab is een netwerk waar wij behoefte aan hadden. Dat gold voor meer partners die zich al aangesloten hebben. We helpen elkaar om verder te komen op weg naar een duurzame, circulaire toekomst. Het is nu nog vooral een fase van aftasten en om te zien wat we voor elkaar kunnen. In de komende jaren willen we ideeën en initiatieven concreet maken. Het Living Lab creëert een netwerk waarvan iedereen profiteert.”

KONINKLIJKE GINKEL GROEP

‘DE WERKPLAATS BOUW HEEFT ONS ECHT GEÏNSPIREERD’

Koninklijke Ginkel Groep is een founder van het Living Lab Regio Foodvalley Circulair. Het hoveniersbedrijf uit Veenendaal, opgericht in 1903, heeft circulair ondernemen hoog in het vaandel staan. Robert van den Brink, coördinator Calculatie & Projectvoorbereiding bij het familiebedrijf, over circulair ondernemen en de rol van de Ginkel Groep in het Living Lab.

“De Ginkel Groep was als founder betrokken bij de start van het Living Lab Regio Foodvalley Circulair. Die samenwerking komt voort uit de Circulair Ondernemen Challenge van Rabobank in 2019”, zegt Van den Brink. “Tijdens die challenge hebben we zelf nadrukkelijk ingezet op de waarde van groen. Na de challenge hebben met andere deelnemers de hoofden bij elkaar gestoken en zeiden we: hoe pakken we circulariteit verder op? Uit die challenge kwam ook Insert, met onder andere een marktplaats voor circulair slopen en bouwen voort. Insert is opgericht door een collectief van sloop, groen en aannemersbedrijven zonder winsttoegmerk waarbij wij betrokken zijn.”

“We hebben bij het Living Lab meegedraaid in de werkplaats bouw onder leiding van

Alexander van den Buuse. We hebben daarnaast de mogelijkheid aangegrepen om mee te draaien in een CIRCOTrack. Onderdelen van het bedrijfsproces werden beetgepakt om te kijken hoe we die processen circulair kunnen maken. De werkplaats bouw heeft ons echt geïnspireerd. Juist doordat je sector overstijgend met onderwijs, overheid en ondernemers bij elkaar zit. Je raakt in gesprek met partijen en personen waarbij je vooraf niet altijd direct verwacht dat je elkaar verder kunt helpen”, aldus van den Brink.

“Als Ginkel Groep zijn we al langere tijd bezig met circulariteit. Onze ambitie en visie is door het Living Lab versterkt. Door gezamenlijk na te denken kom je verder in vernieuwende methodieken en processen die aansluiten bij circulair ondernemen.

Uiteindelijk kun je als onderneming niet alleen de kracht van circulariteit benutten. Dat moet je als een keten doen.”

“Het is ook belangrijk om binnen projecten naar langdurige contracten te werken waardoor circulariteit wordt bevorderd. Investeren in circulariteit doe je niet eenmalig. Groen is ook een groeiproces. Het leeft. We hopen daarom ook de komende jaren met andere partijen aan tafel te zitten om elkaar te versterken. Circulariteit is een groot thema, en als je erop inzoomt is er nog veel werk te verrichten. We zitten nu in een transitiefase. Ook binnen ons eigen bedrijf.”

“Met leveranciers zijn we bijvoorbeeld in gesprek over hoe we producten aangeleverd krijgen. We werken veel met substraten voor daken. Dat wordt nu nog in bigbags afgeleverd, maar daar willen we van af. Nu komt substraat veel uit Duitsland, maar we zijn inmiddels aan het kijken of we met restmateriaal lokaal substraten kunnen ontwikkelen. Water is ook een belangrijk thema. Voor onze groene projecten is water noodzakelijk, maar we willen dat water re-circulair inzetten door water op te slaan om vervolgens in droge periode in te zetten. Dat past in de visie en de ambitie die wij hebben om van waarde te zijn in een circulaire toekomst. Daarbij helpt de kennis vanuit het Living Lab enorm”, besluit Van den Brink.

WAT ZIJN WERKPLAATSEN?

Werkplaatsen zijn tijdelijke netwerken van bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden die aan de slag willen in de praktijk. Er zijn werkplaatsen voor verschillende thema's waaronder bouw, industrie, voedselverspilling, waterstof en meetbaarheid van circulariteit maar de ingrediënten zijn altijd kennisuitwisseling, ontwikkelen van ketenprojecten en ontwikkelkansen. Een werkplaats komt gemiddeld vier keer per jaar samen en heeft een eigen werkplaatsbegeleider die de bijeenkomsten organiseert en als aanjager optreedt. Een nieuwe partij is altijd welkom om vrijblijvend deel te nemen aan een werkplaatsbijeenkomst, daarna wordt aansluiting bij het Living Lab Regio Foodvalley Circulair gevraagd.

WERKWIJZE

De werkplaatsen verschillen qua werkwijze, afhankelijk van de aard van de uitdagingen en de behoeften van de deelnemers. Deelnemers bepalen samen hun opgave en aanpak. Tussen de bijeenkomsten werken de deelnemers aan hun opgaven en worden waar nodig nieuwe verbindingen, kennis en expertise ingezet. We organiseren de werkplaatsen waar mogelijk in samenwerking met relevante partijen en organisaties. Hierdoor zorgen we voor verbinding van verschillende initiatieven en maken we maximaal gebruik van bestaande kennis en netwerken.

WERKPLAATSBEGELEIDER

Iedere werkplaats heeft een werkplaatsbegeleider die als facilitator en aanjager optreedt. Hij/zij begeleidt de kennisuitwisseling en ontwikkeling van doelen en ambities en draagt zorg voor verbindingen, cross-overs, kruisbestuiving en het betrekken van de juiste mensen. De begeleider onderhoudt korte lijnen met de programmamanager en de andere werkplaatsbegeleiders. De begeleider zorgt onder meer voor het uitdragen van resultaten.

AANKOMENDE EVENEMENTEN

Neem deel aan de ontwikkeling van nieuwe kennis en nieuwe praktijken en inspireer elkaar. Living Lab Regio Foodvalley Circulair organiseert jaarlijks meerdere evenementen waaronder (online) Circulair Cafés. Ook vindt u alle evenementen van onze founders, partners en andere circulaire partijen.

WELKE ROL SPEELT DE CIRCULAIRE RAAD IN HET LIVING LAB?

De Circulaire Raad denkt mee over de voortgang en adviseert over de versnelling van de circulaire economie in de regio. De leden zetten hun expertise, ervaring en netwerk in en zijn ambassadeur. Er zijn twaalf leden, evenredig afkomstig uit bedrijfsleven, overheid en onderwijs & onderzoek. De Circulaire Raad heeft een belangrijke inhoudelijke en aansturende taak om het Living Lab krachtig en effectief vorm te geven. Zij komt twee keer per jaar bij elkaar.

^ Van links naar rechts voorgrond: Sebastiaan Berendse (Director Corporate Value Creation – WUR), Maud Hulshof (wethouder gemeente Wageningen, Dagelijks bestuur Regio Foodvalley), Arnaud Wilod Versprille, (Olenz notarissen), Robert Strijk (Gedeputeerde provincie Utrecht). Van links naar rechts achtergrond: Henk Kievit (lector CHE), Geanne van Arkel (adviseur innovatie en duurzaamheid), Fou-Khan Tsang (CEO Alfa accountants), Willem Kuijsten (voorzitter FOV). Niet op de foto: Jan Jacob van Dijk (Christelijke Onderwijs Groep), Louise Vet (NIOO-KNAW), Henk Veldhuizen (heemraad Waterschap Vallei en Veluwe), Timo Krufft (TEKA groep)

AGENDA 2021

Save the Date: Werkplaats Industrie
 DONDERDAG 04 FEBRUARI 2021
 Meer informatie volgt.

Save the Date: Werkplaats Bouw
 DONDERDAG 04 FEBRUARI 2021
 Meer informatie volgt.

Save the Date: Werkplaats Waterstof
 WOENSDAG 24 MAART 2021
 Meer informatie volgt.

MATCHMAKING ONDERWIJS EN BEDRIJFSLEVEN

Bij het Living Lab Regio Foodvalley zijn alle MBO, HBO en WO instellingen uit de regio aangesloten. En zelfs ook een middelbare school met Technasium afdeling. Dat geeft een unieke kans om het onderwijs aan te sluiten op de economische praktijk door stages, afstudeerders en onderzoeksopdrachten bij bedrijven te realiseren. Het Living Lab wil met haar onderwijsloket goede contacten onderhouden binnen de onderwijsinstellingen en bedrijven om de juiste matches te maken.

Het onderwijs heeft veel aanbod van studenten die een onderzoeksopdracht moeten uitvoeren voor hun studie, van stages en afstudeerders en is altijd op zoek naar interessante vragen en praktijkvoorbeelden uit bedrijven. Andersom hebben bedrijven vragen en innovatieopgaven waar slimme, creatieve studenten hun tanden in kunnen zetten. Een win-win situatie als we dit bij elkaar weten te brengen. Het Living Lab schakelt en bemiddelt tussen beide werelden en heeft de afgelopen jaren verschillende projecten en onderzoeksopdrachten weten te realiseren.

In 2021 zetten we stevig in op het maken van matches tussen bedrijven en studenten. Dat is winst voor bedrijven en winst voor de opleidingen en studenten. Heeft u een vraag waar onderwijsinstellingen mee kunnen helpen? Meld u aan bij het Living Lab en wij gaan voor u op zoek. En zoek je een stage of opdracht als student? Via onze kanalen en contacten kunnen wij je verder helpen.

DOE MEE EN WORD LID

Is Living Lab Regio Foodvalley Circulair wat voor mij?

Als partner bent u:

- bent u onderdeel van een innovatief en groeiend netwerk!
- neemt u deel aan de ontwikkeling van nieuwe kennis en nieuwe praktijken en inspireert u elkaar
- heeft u onder meer toegang tot hulp en adviezen, bijvoorbeeld via het Circulair Loket en de in te richten Werkplaatsen, waarin praktische uitwisseling en concrete samenwerking plaatsvindt
- heeft u toegang tot landelijke netwerken
- werkt u mee aan steeds kortere lijnen, tussen ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden
- werkt u actief aan een duurzamer grondstoffengebruik
- werkt in de praktijk samen met anderen aan circulaire innovaties
- maakt u gebruik van een bundeling van krachten, initiatieven en netwerken
- zet u zich actief in voor een groter concurrerend vermogen van de regio

Circulair ondernemen is geen utopie meer, het is inmiddels een serieus businessmodel dat kansen biedt. U vindt hier meer informatie over al onze partnerschappen en een overzicht van al onze founders en partners. Bij onze voorlopers vindt u verhalen van ondernemers, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden van hun bijdrage naar een duurzame circulaire economie.

U vindt op de website www.regiofoodvalleycirculair.nl verhalen van voorlopers over hun stappen naar circulariteit, informatie over onze activiteiten en hoe u partner kunt worden.

MEER INFORMATIE?

Weet u als ondernemer niet precies wat de circulaire economie inhoudt, welke kansen er voor u zijn of hoe u het moet aanpakken? Wilt u weten wat het Living Lab kan betekenen, hoe u contact krijgt met relevante partners of heeft u andere vragen? Het Living Lab wil u ondersteuning bieden. Neem contact op via onderstaande gegevens.

Living Lab Regio Foodvalley Circulair
Via mail: secretariaat@regiofoodvalleycirculair.nl
Via het contactformulier op www.regiofoodvalleycirculair.nl
Via telefoon: 088-3481513
Via post: Postbus 9022, 6710 HK Ede

FOUNDERS

- Alfa Accountants en Adviseurs
- BOOT organiserend ingenieursbureau BV
- Bouwbedrijf Frank Van Woerden BV
- Bouwbedrijf Kreeft BV
- Federatie Ondernemerskringen Valleiregio
- Gemeente Barneveld
- Gemeente Ede
- Gemeente Nijkerk
- Gemeente Renswoude
- Gemeente Rheden
- Gemeente Scherpenzeel
- Gemeente Veenendaal
- Gemeente Wageningen
- Koninklijke Ginkel Groep
- Rabobank Gelderse Vallei
- Rabobank Vallei en Rijn
- Teka Groep BV
- Wageningen University & Research

PARTNERS

- ACV Groep
- AERES Hogeschool
- Akwisto
- Arcon Architect en Bouwmanagement
- Bouwbedrijf Van Driesten BV
- Christelijke Hogeschool Ede
- Christelijke Onderwijs Groep
- Drukkerij Cunera BV
- Dutch Boosting Group
- Dynova
- Hardeveld kantoorinrichting
- Hogeschool van Hall Larenstein
- Innax
- ITN Installatietechniek BV
- Johannes Fontanus College
- Mondial Movers, Waaijberg Groep
- Olenz Notarissen
- Orcon
- Paperfoam BV
- ReFoodBV
- Rodenburg BV
- Schuiteman Accountants & Adviseurs
- SmartCorps BV
- Solention BV
- Van De Haar Groep
- Van Driesten Harskamp Bouwbedrijf B.V.
- van Munster media groep
- Vastgoed Brigade BV

